

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ ШИЈАЧКИ

Излази сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Победник на Куманову, Прилепу и Битољу

КОМАНДАНТ ПРВЕ СРПСКЕ АРМИЈЕ ПЕШАДИЈСКИ ПОДПУКОВНИК

Њ. В. КРАЉЕВИЋ АЛЕКСАНДАР

наследник престола Велике Србије

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNIBL.BS

Нашим освајачима Једрена

Хајдете натраг! На тој црној њиви
Коју сте ралом топовским разрили,
Доста сте крви потоцима лили!
Време је, да се одморите и ви!

Да ли сте живи остали у боју
Или вас листом могиле покрише.
Или вас срце и не вуче више
Доћи у лепу отаџбину своју?

Видети опет оца, сеју, брата,
И стару мајку, пуну неспокоја,
И сузну љубу и дечицу, која
Питају тужно: „Где ли је то тата?“

Крај свога старог огњишта седети,
У светлом кругу, уз песама звуке
И, након свега поново узети
Дечицу своју у крваве руке?

На њиве, жељне, и зноја и рада,
С ралицом оштром радосно отићи
Сврстати бразде, па онда обићи
Ројеве златне и свилена стада?

Проћи кроз забран, над ким се надвукò
Застор од лишћа? Кроз сеоце бело
И вотњак мали, што се сав обуко
У своје цветно, блиставо одело?

Хајдете натраг! Даље ваше није!
О, децо наша, о, ратници смели,
Доста сте другом лаворове плели!
Време је, да се сетите *Србије!*

Срђа Злопоглаџа

На Младом Нагоричану

Критичан тренутак битке по опису једног учасника. (3)

Капетан Стојадиновић и потпоручник Михајловић
развише своје чете и кретоше се у стрељачким линијама.

На четврт часа за њима дођоше
чете Милана Поповића и Бранка Ла-
заревића, — такође у стрељачким ни-
зовима само ближе реци Пчињи. За
њима се кретоше и остале чете: Де-
спотовића, Дебељковића, Сарановца,
Милојковићадр. Чајкановића Ађутанти
Магазиновић и Бошковић су ишли са
војницима и упућивали их на положај.

Ови стрељачки таласи кретали су
се величанствено. Један за другим, на
већем растојању, изгледали су као
да се креће читава бригада. Доцније
су ми причали војници, који су се бо-
рили на положају, да их је сунце ог-
рејало кад су спазили да им прилазе
у помоћ наши широки стрељачки та-
ласи. Турци су нас такође спазили и
како су били повијени око нашег де-
сног крила, које беху већ мало и по-
тисли — одвише се према нама и по-
чеше нас већ гађати, али са врло
мало успеха. Неколико шрапнела па-

Војнички расанак.

Нашој мајци јави да идемо, вране!
Нас ће тући огањ, снегови и кише!
Отаџбини својој у пролећне дане
Доћи ћемо с венцем победе на глави,
Или никад више, Или никад више!
Вране, нашој мајци да идемо јави!

Драганима кажи: „Пошли су где грца
Наше робље, и где ветар мржње веје;
Где ће танад врела раздирати срца,
Где ће урлик смрти хорити се само,
Страшни помор нове гробове да сеје;“
Драганима кажи: „Отишли су тамо!“

„Вратиће се, да вас уз победне трубе“,
— Кажи нашим драгим женама и деци —
„Пробуде, кад опет процветају врти,
Да вас више воле и страсније љубе;
Ил' заспати тврдо на постељи смрти.“
Њима, вране, тако на расанку реци!

Нас предводи прошлост, будућност и нада
Тамо где већ пљушти киша оштрих зрна
Где потмуло грми страшна канонада,
И застава смрти лепрша се црна,
Где злокобни јарам још робове тишти,
А земља од бола и од крви пишти.

Претци ће се наши из гробова дићи
За последњу борбу! Док се диже пара
Из просуте крви, даље ћемо ићи;
Водиће нас сенка великога Цара;
Полумесец док се не сруши у крви,
Ил' док не паднемо — последњи и први!

Сима Пандуровић

доше у наше низове без икаквог дејства, а после нас
турска артиљерија није више ни гађала; ваљда није и-
мала рачуна да туче наше танке стројеве.

Близу једне воденице сретосмо једног артиљериј-
ског официра који нам рече, да је стање на положају
критично и да ће наше две батерије
пасти у руке Турцима. Ми убрзасмо
кретање и срећом стигосмо благовре-
мено до батерије. Командир батерије
замоли наше војнике да му доносе му-
ницију испод брда, њих неколико от-
рчаше за муницију и осташе код ба-
терије за све време борбе.

Око нас су падали пушчани меци.

Стигосмо већ у село на левом крилу
положаја. Турци су били на 200 ко-
рака пред нама. Већ је било пред
подне.

У позадини десног турског крила
чула се нека пуцњава. То је Степа!
сену нам у памети. Глас се убрзо про-
несе и потврди. О! дивни човече! тек
сад видимо колико си нам драг! Нео-
бично узбуђење подузе нас све. Јадни
Турци, шта ће сад бити са њима! Чи-
сто нам их беше некако жао, видећи
како се узврдаше.

Из даљине у нашој позадини виде-

Њ. Кр. В. Књагињица Вјера

ћерка Краља Николе, која се се-
стрински заузима за рањене
црногорске соколе.

смо још неке стрељачке низове. То беше дунавска дивизија другог позива, која нам је пристизала око подне.

У селу на положају не беше нигде живе душе. Војници пронађоше неко буре са вином и на смену излажаху из стрељачког строја да пију. Чим се ко врати од бурета продужава пуцати.

Сви смо осетили да је криза борбе прошла и да су Турци малаксали; али и нас је неизмеран умор био савладао. Ни корака даље нисмо могли. Видео сам самог капетана где је заспао са парчетом хлеба у устима, иза једне гомилице камења.

Око 4 часа (11 ог окт.) по подне омање групе Турака почеше одступати. Ми смо их гонили ватром. У скоро отпоче опште гонење.

Увече се опет вратисмо у село Ст. Нагоричане, а на положају остаде осми пук II. позива. Старица нас до-

чека плачући од радости, јер и она беше чула о нашој победи. Сирота бака, беше премрла од страха да нас Турци не побију.

Сутра рано ујутру нареди се покрет и гоњење непријатеља. Уз пут видех пустош на све стране. И тад се понова сетих речи капетанових: „код Турака је још горе“... Сетих се прве ноћи кад је код нас била потпуна малаксалост и неред, и да је било још мало снаге код Турака, да нас нападну, ми се неби могли одржати и Бог зна шта би све било. Овако се и сад потврдило оно правило: Упорство је једино средство спаса. У највећем очајању треба помислити да је и непријатељу тешко.

Срећом те се код нас нашло људи да нас благовременно опомену на те војничке истине и формуле.

М а р.

Шпањолци у Србији.

Шпањолски официри са представницима српске војне и грађанске власти у Битољу.

Одмах после славне српске победе на Битољу дошли су на ратиште, док је оно још било посуто крвљу и лешевима небројених јунака и српских и турских, два шпанска официра, да на лицу места проуче ратиште и положај обе војске. У Битољу су их наше и војне и грађанске власти врло усрдно дочекале, па су се представници власти са овим угледним гостима и сликали. На овој слици у средини је командант моравске дивизије првог позива, ђенерал Илија Гојковић, њему т десне стране седи ађутанс шпанског краља Алфонза XIII, инжињерски пуковник Франциско Ечаги, а с леве стране седи конте Картагена маркиз од Пуерта, који је по повратку у Шпанију у мадридском листу „Трибуни“ с удивљењем писао о успесима и способностима српске војске.

У горњем реду у средини је први начелник округа битољског Бранислава Ђ. Нушић, који је за мало дана успео, да у свом великом округу уведе ред и законитост и обезбеди свакоме слободу рада. Десно од Нушића је ђенералштабни пуковник Драг. Кушаковић, одлични начелник штаба моравске дивизије, а лево је резервни артиљеријски капетан Милан Ђорђевић, који је био на служби при Врховној Команди.

Турци су људи од срца

— Сличица са бојиога поља —

У очи Нове Године рано ујутру пошао сам на коњу из Битоља за Охрид. Пут је врло дуг и тешко га је прећи за дан. Од самога изласка из Битоља поче киша и вејавица.

Пред подне прелазимо сам Ђавату, преко које увек дува јак ветар, а сад беше и јака мећава. Чисто ми би жао што нисам могао боље разгледати околину Ђавате, где се борила храбра дивизија Нездзева.

Пут је ишао у серпентинама. На једном завијутку спазих једног младића Турчина, који тераше двоколице у сусрет мени. Одједном се на близу разлеже јак пушча ни пуцањ. По пуцњу бих рекао да је то била турска пушка и не би ми пријатно, јер ја бејах потпуно сам и још на слабом коњићу.

Чим се разлеже први пуцањ, младић — Турчин скочи са двоколица и оставивши коња и двоколице на сред

друма — отрча натраг иза завијутка. Све ми ово изгледаше загонетно.

Официр се не сме ничега плашити, помислих и ободох коња да што пре стигнем иза завијутка. Чим стадох тамо спазих да онај младић иде мени са још једним Турчином, мало старијим од њега. Овај други дерао се иза гласа.

— Шта се дереш! викнух кад се приближих њима двојици.

— Један српски аскер (војник) пуцао је на мене и отео ми шесет гроша, јецаше Турчин.

— Ајде самном да видимо тог аскера, рекох Турчину и откасах испред њега.

Око пута беше велики шевар и надао сам се да ћемо ту наћи тог аскера. Неколико минута прође у том тражењу и нигде никога не нађосмо.

— Ено га, повика Турчин, показујући на једног војника који се кроз вејавицу једва видео. Војник је грабио једном селу, које не беше далеко.

— Стој! повиках колико ме грло доноси, и потерах коња у галопу.

Војник убрза кораке и препречи преко њива, знајући да ја туда не могу са коњем.

— Стој! понових још јаче и опалих револвер за војником.

Војник трчао ка селу све брже и брже.

Мој коњ беше слаб, при том и уморан, а требало је путовати још десет сати. Готово ми се није галопирало за војником. Али ме спонаде бес због тог друског разбојништва и због беганца војника, који се падао да ће ми умаћи и да ће ме намагарчити. Потерах коња мало заобилазним путем и непрекидно позивах војника да стане. Он је напротив све брже трчао, свестан свог злочина и смртне казне, која ће га сигурно снаћи ако га ухватим. Свакога тренутка сам пазио да се не заустави и не отпочне пудати на мене, као свог непомирљивог и врло опасног гонитеља.

У том самртном утркивању већ смо се ближили селу. Испред села беше неколико Турака, јер село беше чисто турско. Још се није могло оценити да ли ћу војника стићи пре него што умакне у село. Турци се нису умели наћи у овом чудном привору, а за нама је трчао и онај младић, Турчин. Нису ме разумели шта вичем, а нису ни знали ко кога јури.

Ја сам био на десет корака кад се војник декопао првих кошара.

— Држите га! викнух љутито забезекнувши Турцима, осташе као укопани. У том и ја улетих у село и скочих са коња да бих могао ући у кошаре. Прегледах једну, другу и трећу кошару и нигде не нађох бегунца. Упитах Турке где се сакрио аскер, и један од њих, чувши реч „аскер“ поведе ме кроз један сокачић. Ови видеше да сам ја „командар“, како они зову старије официре.

Ђаво ће га знати, дал ме је тај Турчин разумео или ме је хтео преварити, тек он мене одведе код једне наше десетине, која је била као нека стража у том селу.

Војници се узмуваше кад ме спазиле и каплар ми изиђе на рапорт.

Одмах наредих узбуну и са војницима опколих село. У том ми приђе овај исти Турчин и рече ми да он зна где се сакрио аскер.

Цело се село узбуни. Било је преко четрдесет недељет Турака искупљених по сокацима.

Каплар отрча са два војника да доведе бегунца.

У том очекивању ја објасних једном Турчину зашто га јурим, а он затим оде оним окупљеним Турцима, сигурно да и њима саопшти то објашњење.

Не прође дуго и каплар је већ водио бегунца, који се беше страшно уплашио. Кад га видех још се више раздражих и докопах једну грану, која се однекуд ту задеси и почех немилости тући тога гада. — Стрелаћу те, разбојниче, цичао сам од беса и љутине.

Турци беху запањени.

Наредих да га вежу и да ми га доведу у једну обли-

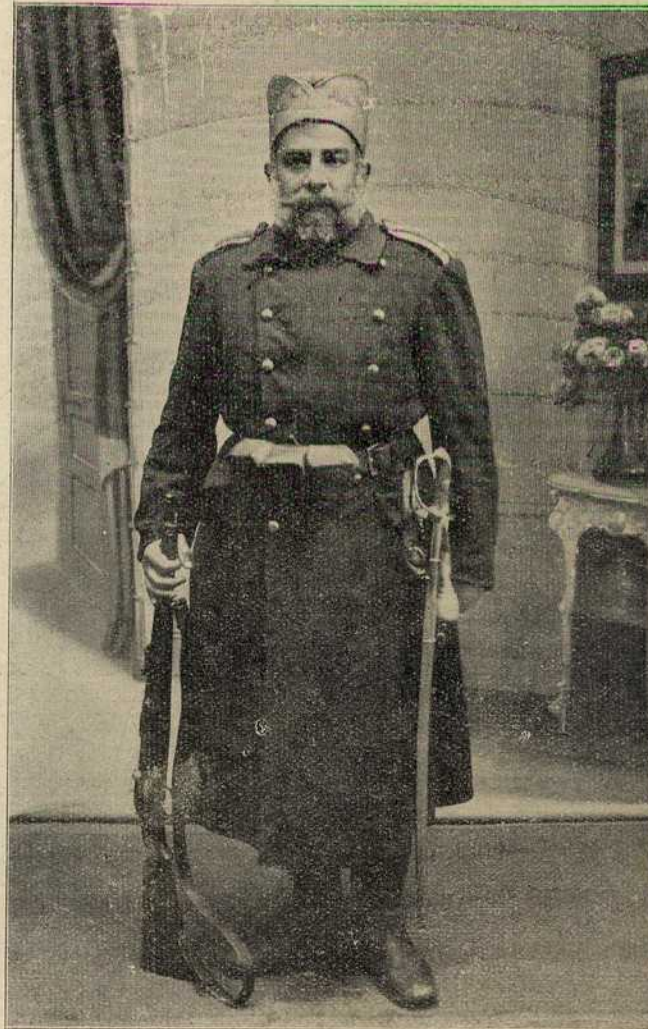
жњу кућу, где сам коња оставио.

У том ми приђе један угледан Турчин и замоли ме да свратим ту код њега на кафу. Ја пођох за њим још увек дрхтећи од гњева.

У разговору са домаћином мало се стишах.

— Евет, евет, упадао је у прекидама Турчин, доносећи руку до груди и срца и на тај начин изјављујући понизност мени, а у исто време и саглашавајући се са мном у мом строгом и правичном поступању према кривцу. На ипак на лицу му се опржавало неко саучешће са тим несрећником, који је по његовом мишљењу имао још истога дана бити стрелан.

Наши јунаци

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОРУЧНИК

Никола Николић „Чавка“

ЈУНАК СА ЉУМЕ

Дођоше још неколико Турака. Донеше нам кафу у филџанима. Ја им говорих како су наши закони неумитни према оваквим кривцима, и како су пре неки дан у Скопљу стрелили једнога само зато, што је отео фунту свећа од једног Грка бакалива. Они су се чисто чудили, како ми наше војнике стрелијамо због насиља према туђим народностима.

— Еј вала, Еј вала, дивили су се са страхопоштовањем Турци.

У том стиже и онај оплачани младић. Наредих да се доведе војник и при том суоченију, Турчин познаде отмицара. Претресемо му џепове и нађосмо четрдесет, уместо шесет гроша; мора бити да је узгред бацио нешто да би нам затурио траг.

Војник није никако признавао да је он отео новац том Турчину.

Ја написах формално са слушање тог младића, војника и оних Турака који су видели како је овај бегао и кад се сакрио. По са слушању наредих да се кривац затвори.

За све то време око куће и испред мојих прозора скупљала се маса Турака. Шта ће то да му значи? помислих у себи, не презајући од тога, јер сам предосећао шта ће бити.

Мало затим отворише се врата и на њима се појавише неколико богатијих и угледнијих Турака. Они уђоше један по један, метанишући рукама према мени и клањајући се дубоко у знак великог поштовања.

— Ефендум, рећи ће доста разумљивим српским језиком најстарији од њих, чаја глава беше обавијена лепим белим турбаном, — јадох те молио у име целог нашег села, да опростиш овом нашем аскеру и да га не стрелиш. Ми смо скупили двадесет гроша и измирили смо овог нашег младића, — а и он му прашта.

Такво заузимање Турака за нашег војника дирну ме јако. Незгодно ми је било одбити ту њихову искрену молбу, а још ми незгодније било опростити тако велики злочин.

— Мени је необично мило што се ви заузimate за нашег војника, отпочех ја после подужег ћутања и званичног размисљања, али је врло незгодно опраштати такве кривице, јер се то код нас немилостиво кажњава, да се не би опет повредило. У погледу закона, код нас нема разлике између Срба и Турака.

— Еј вала, ефендум, ми то знамо, продужи молити Турчин са белим турбаном, али те опет молимо да му

опростити. Ваши су војници у нашем селу већ два месеца и виком до сад нису ништа на жао учинили. Ми их волимо и ми смо са њима као браћа. Ми те најпонижније молимо да му опростиш.

Наста једно мучно ћутање.

— Господине капетане, прекиде ћутање каплар То-дић, (тако се звао десетар у том селу,) овај војник је из наше чете; био је два месеца у битовској болници и сад се враћа из болнице; он још није упознат како да се понаша према Турцима. Ја вас, господине капетане, молим, ради части наше чете, да не оптужујете овог војника, јер не можемо допустити да у нашој чети буде стрељаних плачкаша.

Овај ме матира. Ја у души већ осећах да ћу опростити.

— Сутра је Нова Година, додади каплар, рачунајући сигурно на ефекат и успех.

— Добро, рекох одсечно. Ако призна кривицу по-ловнићу му живот, али ћу му опалити двадесет пет батина.

Отрча каплар да доведе кривца; потрчаше и Турца. Доведоше га преда ме. Али војник не смеде никако признати злочин. Још ме није могао оценити да ли ћу му до-ста опростити или га навлачим на признање.

— Водите га, викнух љутато, нећу му опростити.

И Турци и каплар бежу као утучени. Изведоше га.

Не потраја дуго па га опет уведоше. Решио се најзад да призна и признаде. Ја му опростих живот, али остах при томе да му се опали двадесет пет. Турци се очигледно радоваху. Домаћин ме замоли да останем на ручку. И мени чисто лакну што се тако реши. У разговору признаде ми каплар да су Турци дали неколико динара војнику — кривицу само да га подмите те да призна. Није вајде, али Турци су људи од срца.

После ручка узјахах коња и опростивши се са Турцима пођох даље. Био сам већ подалеко одмакао кад чух да ме неко виче, трчећи замном. То беше један Турчин из села. Молио ме је да му дам ону хартију, што сам на њој написао саслушање. Бојали су се да се ја ваљда не предомислим.

Дадох му то саслушање и он се сав срећан врати у село, а ја продужих пут размишљајући колико је племенитости код Турака и како се брзо спријатеље наши војници и са својим давнашњим непријатељима. Доиста је Србин рођен за инат и за севал.

Испричах овај догађај команданту јер, познавајући његово кавалерство, знао сам сигурно да ми неће пре-начити моју пресуду. Њему се особито допало што је његов каплар био свестан части своје чете и одмах га је произвео за поднаредника.

С.

На мртвој стражи.

Сву ноћ оштра мећава мела
Не знаш пута, не видиш села

Камен је пуцџ, с мрза плакџ
Цвиљело гором дрвље свако...

Он нијем беше као челик,
Прислушкујући, горд и велик...

И свану... Свуда смег до смета,
Вране се купе на дрвета...

Он још, на вису гора стари,
Са пушком чека и стражари...

Огрнут мразом мртав, ледан,
Стоји... И, ено, кџ ступ један,

Сребрн и сјајан, с врха горе
Подупро плаво небо Зоре...

Алекса Шантић

Прво српско соколско друштво „Душан Силни“ у Новој Србији, у селу Букову код Битоља.

Из Нове Србије.

Многи наши официри и војници у новим крајевима, и онда, када су за време примирја имали одмор, нису престајали радити. Скупљали су децу и одраслије младиће из места у коме су се задржали и обучава-ли их у разним пословима. Младићи су се учили у разним гимнастичким играма и вежбањима тако, да сада поред наше војске видите и младе гимнастичаре, који упоредо са њом раде просте вежбе и са задовољством слушају предавања о рату. Прво такво гимнастичко друштво основано је у селу Букову, у непосредној бли-зини Битоља.

Иницијативом Миливоја Драгутиновића, пешадијског капетана, командира 4 чете 2 батаљона 16. пука, који се после издржаних неколико најважнијих битака, задржао у селу Букову, сазвана су сва одраслија деца из целог села и од њих је Драгутиновић образовао две гимнастичке дружине, које са највећим задовољством и преданошћу раде разне гимнастичке вежбе.

Драгутиновић је све слободно време употребио на физичко васпитање тамошње младежи. Са војницима своје чете, он је свакога дана употребио по неколико часова предавајући сељачићима о гимнастици и радећи са њима прво лакше а затим и теже гимнастичке вежбе. Поред обичних вежби, које деца свакодневно раде, г. Драгутиновић их је научио и егзерцирним радњама, тако, да ова нова омладина, са пушкама направљеним од дрвета, већ ради упоредо са војницима обичне гимнастичке пушчане радње, које корисно утичу на правилно телесно развијање младића.

Захваљујући труду Драгутиновића село Буково је прво, које је поред жељене слободе, коју му је донела српска војска добило и једну корисну установу, на којој му је цело село благодарно. Становници тога села се већ носе мишљу, да образују гимнастичку подружину, којој је темељ ударио вредни капетан Драгутиновић, који не треба да остане ненаграђен.

Данашња слика представља један део гимнастичара са својим учитељом Миливојем Драгутиновићем и његовим помоћником капларом 4. чете, 2 батаљона, 16. пука Светозарем Тројановићем.

Наши јунаци

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН

ДУШАН А. РЕЉИЋ

ЈУНАК СА БРДИЦЕ

Капетан Рељић као командир чете у шестом пешадијском пуку другог позива особито се одликовао у крвавој борби на Брдици, која је прогутала више жртва но и Куманово и Битољ заједно. На челу храбрих својих Подринаца капетан Душан неустрашимо је јурио напред и у тој борби је допанао рана, од којих се извидео у Београду, те је већ способан за нове јуначке подвиге.

Капетан Душан школован је официр, који је напустио војску и посетио се приватној цивилној служби, али када је Отаџбини затребала његова услуга он је био међу првима који би дали све, па и живот за част и славу Отаџбине, која се поноси, што изобилује таквим дичним сокоlima.

Ђорђе Благојевић, пешадијски капетан

Мајка Благојевића испратила је на бојно поље три сина, три официра, и сва тројица били су пример савеснога вршења дужности. Најстарији им је брат на одмору са својом трупом у Куманову а Ђорђе и млађи му брат још су изложени ватри непријатељској, први је на Шкумби, према Цавид паши, а други на Скадру. Пре неколико дана, а после понуђене предаје Цавид паша је покушао да се пробије кроз српске трупе, али је ту наишао на тврд орах. Моравска летећа бригада, која је сада тамо на мртовој стражи јуначки је дочекала Турке и сложено их одбила. У томе сукобу нарочито се одликовало митраљеско одељење, којим је командовао капетан Ђорђе Благојевић. Благојевић им са својим митраљезима није дао ока отворити и последња очајничке борбе натерао их је у дивље бегство и ако су Турци били бројем далеко надмоћнији. У тој борби капетан Ђорђе је са још једним официром и рањен, надамо се лако.

Капетан Благојевић је свршио Војну Академију и од почетка своје војничке каријере важи као један од најбољих млађих официра, због чега је добијао најбоље команде, које се дају само по одликовању. Он је

војник од главе до пете и страстан спортиста од малена. „Душан Силни“ је у њему имао дуг низ година најврснијег члана и учитеља и свој понос. Међу нашим официрима он се први почео интересовати за авијатику и био је предложен за првог питомца, али су га у томе омели.

У рат је пошао као поручник и командир митраљеског одељења другог прекобројног пука, који је у саставу моравске летеће бригаде пуковника Стеве Миловановића, по чијем је предлогу за показану храброст, способност и војничке врлине награђен чином капетана, а у боју на Шумби показао се да је ту награду потпуно заслужио.

Јован М. Првановић, пешадијски капетан

Капетан Првановић је пошао у рат као командир четврте чете, четвртог батаљона, II пешадијског пука Књаза Михаила првог позива и учествовао је са јуначким својим Топличанима и Косаничанима у свима биткама, које је водила прва армија са силом турском. У једном критичном тренутку на Куманову он је стао на чело своје чете и цео батаљон повукао са сабљом на јуриш. За одлично држање на Куманову награђен је капетанским чином и предложен за одликовање, а у релацији његово суделовање забележено је овако: „Командир четврте чете поручник Јован Првановић задржао је батаљон, повео га на јуриш у моменту када су две чете окренуле назад и почеле одступати.“ Као на Куманову показао се храбар, присебан и одлучан и у свима другим борбама истичући се увек у прве борбене редове своје чете.

Никола Николић — Чавка, резервни пешадијски поручник

Овај угледни шабачки грађанин и ако је већ зашао у године када се тешки ратни напори не могу да подносе свесрдно се одазвао својој српској и војничкој дужности и као командир чете у четвртом батаљону VI пука другог позива нарочито се одликовао приликом умирења и разоружавања Љуме. Својом неустрашимости и одлучношћу много је допринео да се дефинитивно покори обесна Љума, којој је импоновало јунаштво поручника Николе, од старе јуначке босанске породице Чавки.

Судба их гони.

Када год су Срби ушли у које место Турци су напуштали своја огњишта и бегали у збегове, али су се већ сутра дан почели враћати у своје куће, видећи да немају разлога страховати од српске војске, која у ненаоружаном Турчину није гледала противника и мирне грађане није нигде ни узнемиравала, а камо ли злостављала.

Сутра дан по уласку наше војске у Марков Прилеп пред команданта места изађе један наочит Турчин водећи за руку свога синчића. Тражио је дозволу да може остати у своме дому.

Официр га је с чуђењем посматрао, али га није прекидао, а када је рекао што је имао официр му рече, да за то не треба ни молба ни дозвола. Српска војска није дошла, да никог истерује са његова огњишта, но да у ове крајеве донесе слободу и равноправност свију без разлике на веру и народност.

Турчин се Бог зна како захвалио и полазећи рече:

— Такав нам је к'сет. Мој деда био је Београђанин и када су градови пали преселио се у Ниш. Када је после двадесетак година и Ниш пао у руке српске војске мој отац се иселио овамо. Сада сте дошли и овамо, а ја Богме немам ђе, већ ћу остати ту где сам, кад нас тако судбина гони...

СА БОЈНОГА ПОЉА

У модерном рату комора је од огромног значаја, без добре коморе нема успешног рата. Ми се можемо похвалити, да смо у овом рату имали одличну комору и одличне коморције, који су врло добро схватили своју дужност и са пуно савести и самопрегоревања је извршавали, те су наше трупе увек биле на време снабдеване потребама. Дужност коморције није лака она је скопчана с пуно тешкоћа, а живот им није мање у опасности но оним у борбеним линијама.

Наша слика представља једну мунициону колону, која је заноћила на једном пропланку. Цича и мраз а нигде ни сламке, а камо ли дрвца да би се могла наложити ватра, да се промрзли војници колико толико огреју. Од мрза пуца камен, снег пада и завејава и кола и војнике, и стражар непомичан стоји на месту, на коме ће га смрт снаћи пре од непогоде но од куршума.

НА СТРАЖИ ...

Живот у Елбасану

— Писмо једног командира чете —

Велики је простор, који нас раздваја од наших милих и драгих Елбасан центар Арнаута и Београд центар српске цивилизације. Овди је дивљина, која ме ужасава, а тамо је питомина, која ме очарава.

Незнам чему више да се чудим, али најбоље је не чудити се; чудна је ово варош, а још чуднији становници; све остале вароши цвеће су према овој. Ја сам прошао: Приштину, Гиљане Скопље, Тетово, Гостивар, Дебар, Велес, Прилеп, Битољ, Ресан, Охрид, Стругу и овај чудотворни Елбасан; да је у рукама Швајцараца, био би други Цирих, а овако је једно ругло.

Ма да је пуно улица, ипак ни једне нема, за коју би казао: е ово је лепа. Никаква реда у кућама, никакве регулације, све је рађено без икаква плана, једна изашла за два метра напоље, друга за толико и више унутра. Куће и дућани су им махом од дрвета; кад дува ветар цела се кућа тресе; пећи ретко ко има већ ложе на огњишту: занати и не постоје, само се продају аустријски фабрикати који су овде достигли кулминацију од бофла. Ђубре по улицама је превазишло сваку меру, а пси су загадили сву варош. Мурдарлук је неописан, ту једу, ту погане, ту се умивају, ту спавају, једним речи, све на једном месту раде.

Овди још не видех капут и панталоне, сви носе сукнено одело, беле капе, опанке и т. д. О националној свести ни појма немају, чак и не разумеју шта значи то аутономија. Околни сељани су прави разбојници. И сами Елбасанци су нам захвални што смо им неколико околних села казнили по заслуги, јер веле, од њих је стрепио цео Елбасан. Овди влада потпуно одсуство власти, а моћ јој је сведена на нулу, те ми држимо ред пушком и топом. Само варошани нису толико дивљаци, али сељани су рођени разбојници. Можете појмити, кад су се они скупили, укопали и чувају предстражу, пред нашом предстрожном линијом. Због тога смо увек у предостражности и на опрези.

Клима је врло интересантна; кад почну ветрови, они трају по два месеца, а то је баш сада; снега никад нема; идући ка мору, све је блато и пиштавина, а на другим странама дивна је околина. Виде се читаве горе од маслиновог дрвета роде лимуни, поморанџе, смокве, сад цветају и руже, али свет је одвратан. Нигде осмеха,

нити расположења на њиховим лицима, све туробно, мрачно. Српски ретко ко зна и споразумевамо се прстима.

Порез у Албанији није нико никад плаћао; Арнаути су махом живели од пљачке. Пресретну какав трговачки караван опале из пушака, сакривени иза огромних стена, поубијају људе и тако их опљачкају, а коње себи задрже. И ако су близу мора, близу културе, гвоздени плуг није имао ту срећу, да се зарије у албанско земљиште. Најзад, шта ће им плуг, кад они имају далеко боље и лакше занимање, пљачку. Ето, са таквим народом ми смо требали да изађемо па и сада да излазимо на крај. Арнаути цене више пушку неголи живот, боре се као лавови, а кад виде јаку силу одступају, да се после опет скупе и мучки нападну.

Дуго сам мислио, а и сада некако мислим, како се може завести ред у овој дивљачкој земљи. Арнаутин неће да чује за чиновника. Њега ти не можеш регрутовати, нити он хоће да се одазове позиву власти; регрутна комисија треба да поведе батаљоне, топове и митраљезе, па тек онда да се усуди да врши регрутацију. Код њих оца нема, ретко ко умире, већ гине у пљачки. Често се туку сами међу собом. Да се уведе рад треба у свакој вароши држати јаку посаду, па чим се ко успротиви одмах дјествовати топовима. Најприродније би било, да ови крајеви остану наши, јер сем жртава које имамо, умели смо улити страх овим дивљацима, јер су видели да нема милости према крволоцима код српских војника. Оваква аутономна Албанија биће оно исто што је и до сада била, реч аутономна нађе ништа изменити суштину. Албанија ће остати ругло Европе.

Примати се за чиновника у Албанији треба ризиковати свој живот, а то раде само комите; нико није луд да се излаже вечито трзавицама за љубав плате. Срамота је за целу Европу, што ово чудовиште постоји.

Албанија никад није имала свога краља, нити владу. Њихова послушност према поглавицама, то је чиста локална ствар и привремена без икаквих административних уредаба. Па и саме поглавице постојале су ради пљачке. Ето. Исе Бољетинца нигде нема, и он се плаши од својих Арнаута. И ми Срби, још смо доста далеко од запада, али Арнаути су много даље од истока. Турцима је збиља било тешко уредити Арнаутлук, али ни другима неће бити лако. Биће жртва доста, више него што их је до сада било, јер култура гута жртве, као гладан лав свој пљен.

Наши јунаци

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН

Ђорђе Благојевић

Наши под Једреном

Официрска касина дунавске болничке чете другог позива у Кујунли.

СРПСКИ ОСВАЈАЧИ

Српска војска пред полазак за Отацбину чини помен палим херојима Краља Вукашина из

Пре но што ће напустити селу Једрене, под којим су Срби сада доста војске Краља Вукашина на овом месту над гробовима својих палих другова уопрости са оним својим друговима, и тврдим зидинама Једрена, да буду јизма и српског братског пожртвовања.

Помен чине српски војни свеске дивизије, пред српским гробовима шињелу командант друге српске армије дунавске дивизије другог позива, ђе испод њих је артиљериски потпуковник Протић, пуковник Љуба Милић, командант Живко Ђорђевић начелник штаба дивизије Карло Михл; начелник штаба друге дивизије Живановић и командант 7. пука пуковник Р. Аранђеловић командант IV. прекобрончаног батаљона Петан Брашић, д-р Марковић, д-р Др Новакровић, адвокат, и други.

Почасну чету, која је плоту славно палим једренским јунацима да

ВРДОГА ЈЕДРЕНА

Наши јунаци

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН

Јован Првановић

Наши под Једреном

...и славно палим друговима под Једреном и славно
...не Маричке погибије код Черномена

...и својим жртвама ослобођени град Је-
...осветили и маричку погибију српске
...месту код Черномена, српска војска је
...ила свечан помен, да се на тај начин
...ће остати да вечан сан почивају под
...вечита времена сведок српског херо-
...браћу и савезнике Бугаре

...ици на Једренским пол-жајима дунав-
...Одмах иза свештеника стоји у суром
...енерал Степановић, до њега командант
...Михаило Рашић у црном мекинтошу,
...Драгомир Стојановић, професор Петар
...т 9 пука; Ђенералштабни потпуковник
...се дивизије; артиљеријски потпуковник
...ије Ђенералштабни пуковник Војислав
...к Љуба Јовичић. Испод њих су мајор
...ог пука; мајор Радован Обрадовић ка-
...Николић резервни потпоручник Рада

...ом наљбом послала последњи поздрав
...е IV. прекобројни пук

Завојште дунавске болничарске чете другог позива у Кујунли,

Од Скопља до Елбасана

— Утисци једног војника другог прекобројног пука —

(3)

На кљуну је колос какав ја до сада не видех; на две катарке, које су високе 30 до 40 метара, налази се инсталација безичне телеграфије. Код брода смо наишли баш онда, кад је вршена смотра Морнари лаки, окретни, лете по броду, по катаркама и осталим деловима брода; све то оставља диван утисак, кад се са стране посматра. На пристаништу смо видели, поред других и грчки брод Trifilli који се спремао да нашој војсци у Драч однесе хране, повац, и многе поздраве од њихових милих и драгих. Овај брод закупила је, колико сам могао сазнати, наша држава за пренос хране и осталих ствари, нашим приморским одредима. Брод изгледа мали, али када би га видели на нашем Дунаву или Сави, тек би онда видели, колики је то колос; наспрам ових наших, речних бродова. Баш тада, када смо ми били код брода, утоваривала се из вагона сланина и друго јело за нашу храбру војску у Драчу.

И ако уморни седосмо на трамвај и ушутисмо се ка вили

Алатини у којој је султан Абдул-Хамид, проводио своје заробљеничке дане. Најлепши крај Солуна, који се може мерити са многим европским варошима, то је овај. Вила до виле, воћњаци, баште, цвеће, маслине; зграде су све нове, а око сваке дивне баште, дивно цвеће; дођосмо и до виле Алатини, која је опкољена високим зидом; пред вратима стоји грчки стражар, који не пушта увутра никог. Доцпије сам сазнао од неких, који су били боље среће од нас, па су били пуштени да виде да је све из виле разграбљено и растушено, распешено, поломљено и упропаћено.

Сутра дан још није ни свануло, били смо на ногама, и спремивши се, дођосмо на станицу, да пођемо још даље, да дођемо у српски Битољ. Из Солуна воз је пошао у 15 минута до 8. Чим смо из станице изашли указала се пространа равница, у долини Солунски залив преко кога се једва назире планински венци, који овичавају залив. На 3—4 километра наилази се на Вардар, који тече у Солунски залив, на ком је колосалан, величанствен мост, чија је гвоздена, горња конструкција састављена из 12 лукова. После три четврти часа возње, стигосмо у Кердјалар, затим у Гиду, Кароферију, Акустос Вертекоп, од ког воз почиње пењати се у брда и крш, остављајући са леве стране једну дивну долину; од Вертекопа, до Водена има 6 тунела са неколико дивних вијадукта; са вијадукта, пред последњим тунелом за Воден, види се кроз планинске кланце дивна панорама Водена, који се са ове стране види на самим стенама. Куће изгледају као да ће се сваки час сурвати са стене у дубину. Кад се изађе из Воденске станице настаје крш, стење, кроз које се пруга пробија. Овде има 8 тунела, врло близу један другом, а неколико веома дугачких и много високих вијадуката. После петог тунела, указује се ванредна слика Водена, кроз долину између две косе, иза којих се пружила равна на којој Воден ле-

жи. У Водену смо нашли свежег грожђа, које се продаје по 3 и 4 гроша ока, заједно са корпом.

Стигосмо и у Владово, и из њега пођосмо. Чим смо прешли 2 до 3 км. наишли смо на једну равну, кроз коју протиче Владовски поток. Ту нам је један становник Владова испричао како су Грци овај поток искористили на тај начин, што су га разишли по тј долини, да би тако задржали турску најезду, која је од Острва наилазила, и у том су имали успеха. После возње од једно 15 минута, указа се обала језера, које се зове Островско, а после пола часа, већ смо ушли и у станицу места Острво. Са десне стране пруге, на коси, лежи лепо и велико село, чије су куће већином зидање од камена, кога овде изобилно има. Према самој станици, улази мало полуострво у језеро. На њему је једна турска црквица, која оставља леп утисак. Сад се крећемо све поред језера, којо је доста велико. Пруга се једва пробија, јер се крш, која се из самога језера пиже, требао пробијати и пруга подизати. Кад се прође кроз један мали тунел, указује се на самој језерској обали дивно село — Пателе, са кућама од самог камена. Више од пола часа возње је претекло, док нам се није указала нова станица, *Сорович*. Код овог места, грчка војска је била два пут одбијена од турске војске, приликом продирања ка Битољу. Кад су други пут Грци били одбијени, место је попаљено и порушено. Жалост је погледати; дивно, модерно место, каква су у старој турској царвини реткост. Улице лепе, широке, зграде двоспратне модерне; мест; одакле је дивно вино извожено за сва околна места, за Солун. Овде ми је пала на памет она народна: „Тешко земљи, куда војска прође“. У 2 часа по подне, били смо у Екшису, лепом месту, на једном брежуљку, од станице удаљено за 1—2 км. И ово место није било боље среће од Соровича и оно је попаљено и

ИЗ МАЋЕДОНИЈЕ

СОРОВИЧ

уништено. За овим дошла је Боница, па Флорина.

Интересантно је овде, да су скоро сва места, од станице веома далеко, и ако се могло и кроз сама места бар овде пред Битољем провести пруга, јер је равна пукла и то недогледна и са једне и са друге стране. У Кенали били смо у 4 часа, да у Битољ стигнемо за четврт сата.

Диван је положај Битоља, под самим Перистером, свуд околу планински ланци, он у долини и по планинским венцима. Како се из станице изађе, указује се лепа слика две огромне касарне, бела и црвена. Затим на истом пољу, нова грађевина, која најош ни довршена, а која је за официрски дом намењена. Више црвене касарне, на врх брда, налази се од белог мермера израђен полумесец и звезда, који се на 20 и више километара, дивно види. Кад су наши ушли у Битољ, онда су у звезду поболи колосалан крст, који се сада још даље види, јер је снег пао, па се звезда и полумесец тешко распознају, из белине снега, док крст стрчи на врх брда. Са десне стране крај тог пута, налази се диван парк, засађен дрвећем и цвећем. Уђосмо и у варош; улице узане, куће прилично лепе, већином двокатнице па и по која већа; прођосмо широким сокаком те изби-смо на Драгор. Као што кроз сред Скопља тече Вардар,

који је осигуран лепим кајом исто тако Драгор пресеца Битољ, само што је трипут ужи од Вардара. И овде је леп кеј, на ком је маса дрвених мостова, који везују један и други крај вароши. Упутих се уз Драгор, левом обалом, и после кратког хода нађосмо се пред ућуматом. То је врло велика двокатна зграда, у којој је окружно начелство; мало ниже, налази се још лепша, модерна двокатница, у којој је општина, у ту зграду је одео султан Мехмед, кад је у Битољ долазио. Преко од ућумата, у једној страњари налази се пошта, а пред општином је велика тријумфална капија, која је подигнута у часг доласка Мехмеда V а са друге стране Драгора је главна војна станица. Ово је леп део Битоља, улица широка и са једне и са друге стране Драгора, куће све лепе, двокатне, лепа ресторани, и кафане. Но ни Битољ, као ни све остале вароши у старој Турској царевини, није ништа бољи, прљав, јадаг, жалостан, без икаквог плана, и ако је на дивном месту. Он има све услове, да буде центар свог краја, да се у њему и трговина и просвета и уметност шири и развија. Огромна битољска равница, која се пружа са једне стране од Прилепа, Флорина с друге ка Ресну, представља праву житницу, са које би се могла цела Србија изхранити.

И раније сам напоменуо, да се овде у опште земља ције обређивала, а и оно што је обрађивано, рађено је веома примитивно, па је ипак ова равна давала много; колико ће тек дати сада, када све буде обрађивано новим модерним справама и нашим вредним рукама. Ова равница са Битољем, вреди више него све остало што смо освојили у овом светом рату.

Овде је живот и даље продужен као и раније; већ је основан и одбор за прикупљање помоћи сиротињи, коме је на челу председник г. Продановић. Приређено је већ и две забаве, које су донеле доста користи тако

да се сиротињи давно почео хлеб раздавати. Општина се постарала и за санитет, те је шеф санитета д-р Мил. Живковић, санитетски капетан I класе, секретар М. Дединац, а општински лекари: д-р Аврам Балабановић, д-р Ђорђе Чкатров и д-р П. Хрстовић. Па није Битољ остао ни без правде, образован је и првостепени суд, коме је председник Мил. Јовановић, судија.

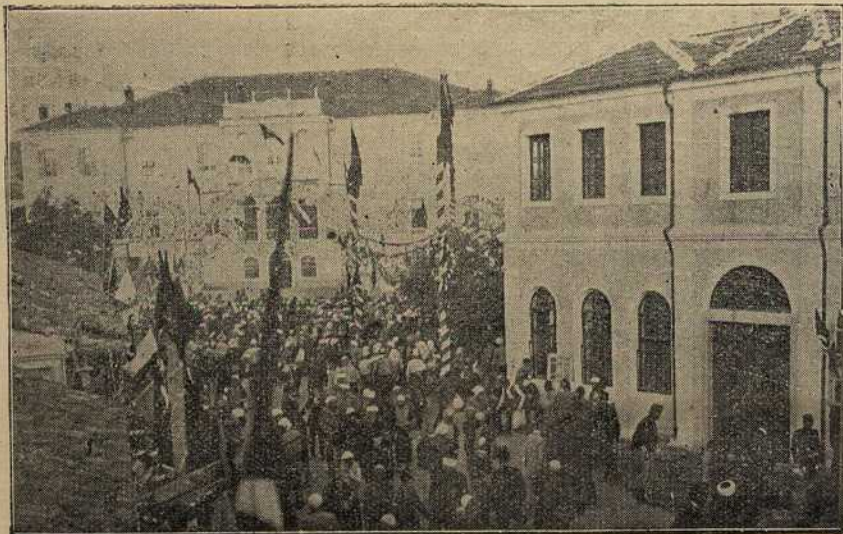
Још 17. јануара, допутовао је овде Драг. Андријашевић, цариник ристовачке царинарнице, који је постављен за управника овд. царинарнице, те је и тиме задовољена једна државна потреба, која ће из овог краја донети доста користи. Андријашевић је образовао царинарницу и посао је у велико почео.

Док је у Солуну прави хаос од силних торбара, да се улицом од њих и њихове ларме не може кретати, наше власти, како су у Битољ ушле, одмах су забраниле торбарше, те кад у Битољ из Солуна дођете, данете душом, јер се налазите у месту, које сада, по уређењу, не уступа ни са мом Београду. Хлеббарнице морају бити чиете, цене појединим артикулима, као и возњи на колима прописане, ко се тога не придржава, биће најстрожије кажњен. Не мало сам се из-

ненадио, када сам видео, како је Битољ дивно осветљен великим лампама систем „Вашингтон“. Општинска управа није се само на том задржала, она је почела да истражује начин, на који би се могло доћи до електричног осветљења, те је испитала околину, која обилује водом, и тражила згодан пад, који би могла искористити; одбор је решио, да се додвори и стручњак, који ће моћи ово да испита, и радујмо се, јер ће и Битољ, вероватно у најкраћем времену имати електрично осветљење.

(Наставиће се.)

Из Нове Србије

Приштина: пред Ућуматом.

Од већих и историски знаменитих места у овоме рату српска војска је заузела прво Милутинову престоницу Приштину. Српска војска је одушевљено дочекана од ослобођенога Српства, које је варош одмах украсило српским заставама. Сва околина тих дана слегла се у Приштину, да види своје ослободиоце. Наша слика представља онај део Приштине пред Ућуматом турским, у који се одмах првог дана уселило српско окружно начелство, које је организовао Ђодор Станковић, народни посланик, пређашњи приштински конзул, који је и снимио ову слику оних дана када се силан српски свет тискао по овом главном и најлепшем месту Приштине.

Приштина је један од највећих неослобођених градова, коме под српском управом и у слободи предстоје дани напретка и лепе будућности. У толико пре, што су становници овог иначе богатог краја, врло вредни и предузимљиви људи.

Од Старца до Битоља.

(6)

— Дневни једног обвезника дунавске санитарске колоне. —

— Да се сви претресу на затим пусте својим кућама наређује се комитама.

Комите прилазе и дају се на посао. Они претресају Турке, а жене — буле.

Код једне су буле нашли револвер у шалварима. Она је сместа одвојена и биће најстрожије кажњена. Тај се преглед свршио тек пред вече и онда су пуштени својим кућама. На њих ће се строго мотрити. Одређене су комите, којима је наређено да стално крстаре по турским малама.

22. октобра.

Добили смо наредбу да идемо у Криволак, који лежи с оне стране Вардара и да чекамо даљу наредбу.

Рано ујутру колона се кренула. Пут је и овде врло рђав и брдовит. Путовали смо преко 8 часова, док се пред нами не укава велика и ванредног изгледа, опкољена великим висовима и брдима варош Штип.

Штип је насељен великим делом мухамеданцима, остатак су хришћани.

Имају више школа и неколико цркава међу којима се нарочито истичу лепотом својом цркве Св. Николе и Св. Спаса.

Кроз средњу варош протиче брза и велика река Брегалница.

Одмах при улазу у варош пада вам у очи величанствена камена ћуприја са више стубова преко реке Брегалнице.

Одавде је диван изглед на варош. Недалеко одавде, на једном вису савидано је у неколико реди под линијом седамдесетак лепих кућа за босанске исељенике, који су се овамо после анексије Босне и Херцеговине, у знатном броју доселили. Више ових кућа види се ванредног изгледа грађевина, која јако подсећа на наше цркве. Питао сам једног мештана и он ми рече, да је то стара хришћанска црква, али су је Турци претворили у џамију пре десетак година.

Врх тога брда покривен је неким руинама, чији су се зидови врло добро очувани на источној страни. Рекосе нам, да су то развалине града Краљевића Марка.

Унутрашњост вароши није лепа и ако има великих и модерних грађевина. Све је у највећем неред, као у осталим турским варошима. Улице су тако узане и криве, да су артиљерија, наша колона и остала комора муку мучили да се кроз њих провуку.

Од знаменитости имао бих напоменути: кеј на Брегалници, који је величанствен и који се протеже кроз целу варош па још далеко ван ње. Велике и модерне касарне до каменог моста ваља тако исто напоменути. На крову ових касарни сада се вију победоносне српске и бугарске

заставе. Ове су касарне биле по одласку турске војске пуне ратног материјала

Пред вече смо имали задовољство да посматрамо предају одбеглих Турака, као оно у Св. Николи.

Време је врло хладно.

Преноћишта нисмо могли наћи, но хтели не хтели морали смо преноћити поред коњичких штала на пољани.

Подложили смо велику ватру па смо ту и преноћили.

Док смо једну страну грејали друга се мрзла.

23 октобра.

Зором смо кренули даље за Криволак, али се није могло тамо.

Прешли смо доста брда и кршева и у подне стигосмо у неки крш где недалеко Вардар протиче. Мост преко Вардара Турци су при одступању срушили динамитом, те је све морало стати и чекати док се други не подигну. Ту смо затекли сву нашу војску: пешадију иза брда; артиљерију са својим топовима, укопаном на висовима, грдну комору иза наших леђа састављену од хиљадама кола, пољске болнице и т. д. Дивизијски штаб био је на једном чифлику до самог Вардара.

Време је криво и ужасно хладно. Дрва нема да се огрејемо, а ни хране људске па ни сточне. Блато до колена. Све се ускомешало па само трчи час тамо час овамо, да би се загрејали. Послали смо још пре 2 сата неколико војника, да нам из најближег села донесу дрва за огрев.

Наређује се водопој коња. Возари забавили на зиму и муку па

трче ко ће пре извести коње и први их напојити на Вардару.

Један нам се нарочито хвалио како је задовољан што му је срећа судбу уделила, да свога коња може напајати на српском Вардару. Сад не жали да умре само кад је то доживео.

Мрак пада. По брдима се појављују пламички ватре. То артиљерија пале сламу и греју се. У подножју брда то се понавља. Ватра се одржава са по једном шаком сламе која се баца да се ватра не угаси.

Ми смо боље среће били. Наши војници донели доста дрва те смо велику ватру подложили. Пламен се је дизао високо у вис те је осветлио велики круг око нас. То се са оближњих брда одмах приметило па није дуго прошло и наше се друштво учетворостручи док ском оближњих пешака.

Киша још увек пада. Склопишта нигде нема. Имамо један шатор, а у кола се неможе па мука. Ове ћемо се ноћи дуго сећати.

(Наставиће се).

ВАРДАРСКА КЛИСУРА

ЈЕДНА ЈУНАЧКА ПОРОДИЦА

— Осветник Чегра са својом децом. —

КАПЕТАН **Никола Вујић**
ОСВЕТНИК СИНЂЕЛИЋА

Међу нашим ратницима, који су у првом и другом српско-турском рату прославили српско оружје један међу најзаслужнијим је артиљериски капетан у пензији Никола Вујић, освајач и осветник Чегра и Ћеле Куле. У првом српско-турском рату Вујић је као млад официр учествовао у борбама око Јавора: 24. јуна; 12. 22., 23., 24., 25. и 26. јула, 22., 23. и 24. августа; у септембру на Погледу и на Радоњину Гробу; 4., 5., 11. и 12. октобра на Висиоцима и Заскоку. Командант кушићског положаја био је толико задовољан са радом свога ађутанта, да га је наредбом похвалио као командира батерије за равност, издржљивост и вешто руковање

РЕЗЕРВНИ ПЕШАД. ПОТПОРУЧНИК
Александар Ник. Вујић

са батеријом, а врх тога поднео је предлог Корпусној Команди, да Вујићу за његове војничке врлине Врховна Команда изјави — *благодарност*, што је, ваљда, јединствен случај у рату. У другом српско-турском рату Вујић је учествовао 16., 17., 18., 20. и 23. децембра 1897 у борбама на десној обали Нишаве, са браничевском бригадном батеријом, а 1878 године 6. и 7. јануара код села Горњег Бријања и Границе и 18. јануара код села Механе. Под силним бомбардовањем Вујићевих топова пао је Синђелићев Чегар и Вујић је био један од првих који су целивали заостале српске лубање у Ћеле Кули при паду Ниша.

Јунак из турских ратова показао се као херој и у српско-бугарском рату у коме се особито одликовао као један од најбољих командира батерије. За храброст показану у три рата пред непријатељем Вујић је уз јавну похвалу, уз предложену благодарност; добио и сва одликовања, која су се могла дати једном јунаку: Таковски Крст с мачевицама, златну медаљу за храброст и сребрну медаљу за храброст.

Данашњи рат Вујића је затекао обрхваног годинама. Сам није имао више снаге да издржи ратне штрапаце. На бојно поље испратио је сина Александра резервног официра, сина Милоша питомца Војне Академије, чију смо слику раније донели, а који се показао достојан свога оца и славно пао при јуришу на Пришгину, и сина Војислава редова телеграфске чете, а уз то и два

рођена зета официра, пешадијског капетана Косту Аџићна, који је био у Јаворској бригади, и пешадијског мајора Војислава Недељковића, који се ономад особито одликовао под Једреном као командант четвртог батаљона XIII пука. И ако се Отаџбини тиме довољно олужио желео је још послужити ма у позадини, те се радо примио за руковаоца славалишта VII пуковске оружане команде. Ту му је стигао глас, да му је син Милош јуначки пао пред Приштином. Када му је то саопштено стари лав је рекао:

— „Као родитељ из дубине душе жалим смрт љубљенога сина, а као Србин поносим се мојом жртвом за Велику Србију“.

Српски народ може се поносити таквим очевима и таквим јунацима, који су прославили себе, свој род и српско оружје, чија слава неће потамнети никад, док у нашем народу избилује људи, који су увек готови са задовољством да пролију крв за род.

Капетан Вујић као дечак био је један од оних који су изазвали бомбардовање Београда. Он је био први међу својим вршњацима, који су Турке изазвали на испад и тиме приноснили ослобођењу и предаји градова. При самом бомбардовању Вујић је међу првима био на барикадама у чети Косте Јуришића — Белопољца.

Већ смо напред поменули какав је био у српско-турским ратовима. На Јавору му је командант пуковник Бекер Белгијанац пред свима официрима честитао на дражњу и рекао показујући на Вујића:

РЕДОВ ТЕЛЕГРАФСKE ЧЕТЕ
Војислав Ник. Вујић

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

Господо, ово је једини командир, који је јуначки подносио све ратне незгоде, и никад ми се низа шта потужио није!

Чегарски херој, који је достојно осветио Синђелића и његове Ресавце, одликовао се и у српско бугарском рату при заузећу Трна и Брезника и на нашем десном крилу на Сливници где је и рањен. То му је достојно признала и Врховна Команда.

Анексија Босне и Херцеговине, која је узбудила све српске духове и старог ратника је изазвала да усплести гњевом И он који је увек био међу првима где се крв лила на бојном пољу био је међу првима, који су са подножја Кнежевца споменика грмнули и позивали српски народ у борбу за ослобођење свега Српства И био је срећан да ту своју жељу доживи у великој остварену, прилажући за то крв и живот свога најмилијег чеда.

Косовски осветници

ПЕШАДИЈСКИ ПОРУЧНИК

† Михаило — Миле Н. Станковић

КОМАНДИР ЧЕТЕ У III ПЕШАДИЈСКОМ ПУКУ

Поручник Станковић је један између многих Нишлија, који су у овом рату животом својим откупили слободу брату у ропству. Пребродивши срећно кумановску битку у којој се и он одликовао са својом четом, платио је главом у близини Скопља. Мучки је убијен у селу Бутељу када је своју чету размештао на кантонман по арнаутским кућама. У једној кући, где су му у име предаје понудили со и хлеб, један Арнаутин га је одостраг ударио сикиром по глави и на месту га убио. Војници су достојно ожалили и осветили свога омиљеног командира.

† Потпоручник Драгомир А. Благојевић

Поред великог броја жртава од непријатељске пушке и топа у овоме смо рату изгубили многе офицере и храбре војнике, које је поштедило непријатељско оружје, али су их покосиле несрећне болештине. Један од храбрих ратника кога је поштедило непријатељско тане да би га убиле заразне бакциле јесте и млади резервни пешадијски потпоручник Драгомир А. Благојевић. Као свршени правник он је пошао у овај победоносни рат као водник у 9. пешадијском пуку са којим је учествовао у свима борбама, што их је водила

прва армија од Куманова до Битоља. У свима борбама Драгомир се истицао својом неустрашимом војска свршила свој задатак, јер пред собом није више имала противника. Драгомир је постављен за првог писара начелства округа скопљанског. Ту га стиже тешка болест, као последица страшних ратних напора. Ова настојавања, да се спасе била су узалуд. Преминуо је у Скопљу 8. јануара. Из Скопља је пренет у Београд и овде је погребен са почастима, које припадају јунаку, који живот положио за остварање Србинових идеала.

Нека је част и слава идеалном младом Србину Драгомиру Благојевићу!

Наши под Једреном

— Уз слике на страни 152. и 153. —

Без мало пола године су храбре наше трупе тимочке и дунавске дивизије провеле под најтежим околностима у опкопима и земуницама испред Једрена. Кога су ономад после тродневне крваве борбе јуначки на бајонет узели. Може се рећи, да је положај наших једренских бораца био најтежи и најнеповољнији, јер су били изложени свим могућим недаћама Срећне, што се враћају у Отаџбину и то још са лаворовим венцима, ми ћемо их скорих дана моћи поздравити на нашем тлу, кога су се они тако искрено зажелели.

Обе наше слике представљају живот дунавске болничарске чете другог позива у Кујунли, испред Једрена. На првој је земуница, која је служила као официрска касина, а на другој је завојиште за време рада. Када лекари и болничари сврше посао око превијања искупе се пред касином и време прекраћују у игрању шаха, читању новина и кибицовању онима што играју. Данас већ те земунице су пуне, а наши војници весело се враћају својим домовима.

Какав је српски војник

— Писмо једног српског официра с бојног поља својој сестри —

Драга моја сестро,

Твоје мило писмо примио сам 12. т. м. Тако си ме разнежила! Збиља раг грдно промени човека! Ја, који сам пазео на мраву и сваку другу животињу, убијао сам људе и гледао како га зрно из пушке из мојих руку обалује; ја који сам водио људе без сажалења у смрт, претећи им револвером ко не пође замном, ја сам се твојим писмом разнежио.

Хвала ти, сестро!

Примио сам раније твоје 2 карте, ја сам ти писао десетак пута, али ко зна, да ли си их примила.

Не можеш да појмиш, Вукосава, како ме је рат изменио. Од оног нежног Јоце постао је један снажан човек, сада се тек гојим. Спавао сам на Крстацу, пред Прилепом, 3 дана на снегу, без покривача и ватре; температура беше 12 испод 0, лед нам се са бркова, док нисмо сишли са Козјака, није скидао. За сва три дана појео сам само парче пексимита, јер висина је била 1534 м. докле ни коњи не могу изаћи. Био сам у воли код Битоља 2 дана; газио сам реку до груди и, тако мокар, пошто потукосмо Турке, остао сам целе ноћи са мојим јунацима на предстражи. Беше киша као из кабла. Заклона нигде. Висина брда 1120 м. Положај покривен лешевима. Свакога сата обилазио сам положај

са патролом, да ме Турци не изненаде. Али Турака више не беше... Кад иђах у обилажење, саплићах се, јер беше ноћ, на мртве и рањене, грозно, кажем ти сестро грозно, чујеш јаукање, приђем и осветлим електричном лампом: рањени Турчин запомаже. Ишао сам напред, да не чујем њихов последњи јаук и да не видим бес наших измучених, али храбрих војника, јер бејасмо мокри до коже, гладни и две ноћи ни ока у води не склописмо, а то нам беше трећа ноћ. Остали из мог пука имајаху ватру, јер бејаху позади мене на 1500 м.

Вукосава, не можеш да појмиш нашег војника! Храбар је као лав, издржљив је као челик. На Куманову отступише 2 чете из мог батаљона. Ја сам био као батаљона резерва. Чим сам видео да 2 чете отступају, развијем моју чету, прихватим војнике који бегашу, револвером их зауставим и викнем: „Ко воле свога командира, напред за њим!“ окренем се трубачу и викнем: „Свирај јуриш!“ И, гле чуда: они исти војници, који бегашу, моји војници који од кише куршума не смедоше дићи главу из заклона, дигосе се и као леса пођоше напред, са оним страшним громогласним: „ура!“ Турци беху на 80 метара далеко од нас, али кад спазише лесу пред њима, како право, уздигнутог тела, иде напред, дадоше се у бегство.

Вукосава, изгледаће ти да се хвалим, али веруј ми, нисам био кукавица. Ни сам нисам знао да ћу бити овакав. Уз то имао сам неко предубеђење, да ћу остати жив. Био сам у строју са војницима и ако ми место беше назад. Често сам стајао док су они лежали. Куршуми су фијукали са свију страна. Гранате, које су падале око мене, изривале су земљу и одбацивале је по 2 метра далеко У времену од 20 минути остаде ми 47 војника на месту мртвих. Ја стојим и осматрам дурбином кретање непријатеља. Смрт ме је поштедела. Само ми је један метак пробушио капу, а један пробушио пеш од шињела. Кад Бог хоће и чува, човек је сигуран.

Али, зар би ми, официри, могли бити кукавице, кад је наш сваки војник јунак? Њега је требало видети код Битоља, како, у највећој киши артиљеријске и пешачке ватре, гази реку, разливену, брзу 5 м. у секунди, дубоку до гусе, и иде напред, држећи се руку за руку, пуштајући свога друга, који пада погођен непријатељским танетом, и хватајући оног следећег, лишен могућности да у води до гусе употреби своју силну и сигурну пушку, — и не помишља да иде назад. Силни су, Вулка! То само онај зна, који им је командовао.

Један мој војник буде рањен баш кад се докопао земље. Ја га брзо превих, па му рекох:

— „Иди на превијалиште!“

Он ми одговори: „Г. Капетане, зашто да се враћам назад, кад Турци морају одступити?“ Одмах сам га унапредио за поднаредника.

Зар нису силни? Ко има оваку војску, победиће цео свет.

Желим ти да са зетом и нашим пријатно проведеш празник.

Воле те и много поздравља твој брат

22—XII—1912 г. Битољ.

Јоца

Балкански савез

Онај — рекао је још пре осам година нашем уреднику један од најугледнијих првака данас владајуће странке у Бугарској Велчо Велчев — који докаже немогућност постигнућа идеала Балканског Савеза доказао је и неминовну погипију балканских држава.

Крв за крв

— Танкосића чета у Великој Очи на гробу Кујунџића и другова. —

— Пошто смо преноћили, одморили се и окрепили у Оптеруши, где су нас Срби и Турци врло лепо угостили, кренули смо, снабдевени хлебом, сировим месом и осталим смоком за Велику Очу.

Дан је био диван, а сунце прилично поодскочило, када смо пошли Један за другим шест корачаји на растојању, ишли смо, можда два километра до Велике Оче.

Када смо дошли, око нас се била окупила маса: сељака, сељакиња, жена и деце и нудили нас вином, грођем, дуваном и осталим потребама.

Ја се код њих нисам могао задржати, јер оделење, коме сам ја припадао, одређено је било, да по селу покупи оружје и да опколи кућу једног Арнаутина чувеног зликовца, који ни сада није хтео предати оружје.

Његова кућа била је пространа, а са свих страна опасана великим каменом зидовима

Кула изнад чардакова, који су били препуни мазгала, стршала је, али непокривена, без шлемена и сагореда — једна дакле рушевина, тужна и поносна, која је сведок једне жалосне и трагичне погипије српских комитета из године 1905.

То је кућа оног бедног Арнаутима, који је на своју бесу примио девет српских четника на челу са Жиком Миловановићем и Лазом Кујунџићем. Он није одржао своју арнаутску бесу, издао је српске четнике који су на највећим мукама, у пламену ове рушевине, испустили своје племените и јуначке душе.

Тај бедник мислио је, да ћемо запалити његову кућу, и чим је чуо за наш долазак, напустио ју је и у кошилук — кућа до куће — пребегао је код једне Српкиње, да нађе склоништа. И та гнусна жена, доиста га је и примила и сакрила га. Када смо ми за то чули, довели смо је, питали је, али све узалуд. Она је енергично одрицала.

Многи од нас веровао јој је, и хтели смо да кренемо ка Ораховцу, али стари, искусни и у чети омиљени комитета „Стриц“ — Џилић, никако није хтео да пође, дж не освети своје изгинуле другове. Узео је ту жалосну жену, мазио је и гладио да му каже за тога зликовца, али опет све узалуд.

Најзад, спустио је он своју тешку песницу на њеп затиљак и под тим тешким ударцем рекла је: „Признају, ја сам га сакрила, у мојој је соби.“ „Стриц“ је сада узео са собом још два четника, ушао у њену собу и нашао тога кукавника за самим вратима. Извео га је, држећи га за гушу, и питао да каже за учеснике у издајству српских четника. — Брат и рођак — промуцао је он молећи, да га пусте. — Дур — рекао је „Стриц“. Задрмао га је и кренуо напред шефу Танкосићу. Предао га је, и отишао да потражи и другу двојицу. За непуних десет минути, довео их је, саставио их сву тројицу и суд им је одмах изречен.

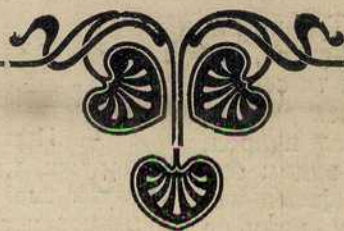
После краткога времена кренули смо за Ораховац и повели их са собом.

Нисмо измакли ни 50 м, а један младић од својих осамнаест година, са пушком у руци, приступио је Танкосићу и рече му: Драги војводе, тај најстарији, именом Мехмед, убио је мога драгога брата и милога оца, хранитеља десеторо чељади, зато вас молим да ја . . . и пушка, на један пут пуче, Мехмед се сруши, и младић освети брата и оца.

Тај младић био је загушен од плача и радости и није могао да изговори последње речи. На истом месту извршена је кратка пресуда и другој двојици.

Сада напред, рекао је „Стриц“, освета је извршена, а из грла Ристе Милићевића, његовим звонким и заносним гласом захори се:

„Мајко мила немој сузе лити
Што те морам стару оставити!
Ја одлазим где ме срце вуче
У крајеве ће Српство јауче!“

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† **ДРАГОМИР А. БЛАГОЈЕВИЋ,**

свршени правник, писар начелства округа скопљанског, водник 9. пешадијског
пука преминуо у Скопљу 8. Јануара 1913. год.